

o, Ze hebben wel lief, Waarom zouden ze ook God, hun God niet liefhebben? Ze hebben ook zijn volk wel lief. Immers het is ook hun volk. Maar er is in deze hun liefde geen uitstraling, geen gloed, geen beweging.

En wat dit verscheelt, dat kunt ge duidelijk in allerlei levensomstandigheden ontdekken. Om slechts dat één te noemen: uw kind hebt ge lief, ongetwijfeld. Maar toch leeft ge dagen lang voort, zonder dat die liefde in u vonken spat. Doch nu werpt God de Heere dat kind op het ziekbed. Het ligt doodelijk krank. Zoo de Heere niet redt en helpt, is uw lieveling weg. En merkt nu eens, hoe die eerste sluimrende liefde op eens heftig in u werken gaat, bijna hartstocht in u wordt, zoo al niet straks u verleidt om tegen uw God te gaan morren.

En dat nu is ons kwaad, dat de liefde voor God en voor zijn volk er wel is, wel in ons huist, en slechts wacht op den stormwind, die er de vonk van zal aanblazen; — maar dat ze toch anders dof in ons hart slaapt, ons niet roert, ons niet in gloed zet, niet in ons brandt. Het is daarom niet gezegd, dat ge niet ook zoo, nog veel voor den Heere en zijn zaak en zijn volk overhebt.

Misschien zelfs dat ge beschaamd veel voor de zaak des Heeren en voor zijn volk deelt; maar dat alles is het nog niet wat aan David Psalm 116 deed zingen.

„God heb ik lief!“ dat is de zielekreet van een verlore die het niet meer in kan houden. Die overstelpt van liefde is. Die het niet meer smoren kan in het binnenste.

En zoo nu zingt Gods kind alleen dan, als het in zijn ziele van liefde voor zijn God brandt.

De heilige apostel Petrus vermaant daarom de kerke Gods zeer dringend, „dat ze vuriglijk lief zal hebben.“ En in 1 Petrus 4: 8 zegt hij nogmaals: „Heb toch vurige liefde!“

Dat hing stellig met Petrus' aard en karakter saam. Jacobus; zou dat anders gezegd hebben. Paulus weer anders. Lees het in 1 Cor. 13 maar.

Petrus was een vurig man van inborst. Hij kon geen lautheid dulden. „Hij zou zijn leven voor Jezus zetten!“ „Al zouden allen hem verlaten, hij zou zijn Heere geenszins verlaten.“ Petrus trekt het zwaard en slaat op Malchus toe. Petrus sprekt het eerste. Petrus handelt het eerste. Petrus heeft zijn temperament in zijn bloed. Hij is man van actie. De stilte als der kerkhoven kan hij niet uitstaan.

En als de Heilige Geest nu meerdere apostelen als instrument gebruikt, om de kerk van Christus het woord van vermaan op haar pelgrimstoeze mee te geven, en hij kan een Johannes, maar ook een Paulus, en ook een Petrus gebruiken, dan laat Hij een Johannes verhalen van een liefhebben van Hem die geboren heeft en van hen die uit Hem geboren werden!“ (1 Joh. 5: 1); dan laat Hij een Paulus de echte liefde-bezittingen tegenover de luidende schel van het klinkend metaal; maar ook dan kiest Hij een Petrus uit, om ons tot het ontvonen van vuur in onze liefde te vermanen.

De Heilige Geest kent de Laodiceesche natuur van Jezus' volk wel; dat lauw dat Christus eens uit zijn mond zal uitspreken. En daarom moest Petrus het eens voor altijd door heel de kerk door dreunen: „Hebt niet maar liefde, maar hebt vuriglijk lief!“

De kanteekenaars geven op, dat het woord, hier door vuriglijk vertaald, eigenlijk in het oorspronkelijke heet: *uitrekkelijk*. En dat is ook zoo, maar aan den zin verandert dit niets.

Immers het verschil tusschen een *doovekool* en een *vurig kool* is juist, dat de doovekool niet verder komt dan haar asch valt, maar dat de vurige kool een gloed heeft, waarmee ze zich uitstrekt naar omhoog en terzijde.

Zie het in donker maar.

Van de doovekool merkt ge dan niets. Die is er wel, maar eerst als ge haar aanraakt, vindt ge haar. Verder dan haar asch reikt, komt ze niet.

Maar de vurige kool strekt zich uit met haar uitstralenden gloed tot viermaal zoover als de kool zelf met haar omvang reikt. Het schijnt van verre een groote vuurbol.

En datzelfde verschil bestaat nu ook tusschen een hart dat lauw is in zijn liefde en tusschen een hart dat vuriglijk liefheeft.

De doovekool doet niets. Ze werkt niet. Ze kan wel ontvonen, en dan zal ze gloed uitstralen; maar zoolang ze doovekool blijft, zal ze tot niets; tot niets dan om met de asch en de sintels te worden weggevoerd.

Salomo zegt zoo juist in Spreuken 26: 21: „De doovekool is er om de vurige kool!“ D. w. z. ze bestaat alleen, en is er alleen, om vurige kool te worden. Dat is haar reden van bestaan. Daarvoor is ze gelucht. Daarvoor alleen is ze bewaard. Vurige kool te worden is haar bestemming!

En zoo ook is het met de liefde in het hart van Gods kind.

Dat hart mag geen doofpot zijn, waar de kool der liefde in weggeborgen wordt, om te verkoelen. Neen, dat hart moet een brandende haard zijn, waar de kool der liefde in vonkt en vuur werd en gloed uitstraalt en verwarmt.

„Vuriglijk liefhebben“ is dus niet, gelijk het gemeenlijk verstaan wordt, als wilde het zeggen: niet maar gewoon, maar in sterke mate liefhebben. Neen, vuriglijk liefhebben ziet op de uitstraling, op het vonken, op het in vuur staan en gloed geven van uw liefde.

Hoe nu wordt een kool gelucht, en hoe raakt ze in vuur?

Geblucht wordt ze, als ge de lucht van haar afsluit en ze wegdekt onder het dekfel. En daarentegen ze vonkt en gaat in gloed als de lucht er met stille zaiging op spelen kan.

En zoo nu ook is het met „de liefde“ in u. Sluit ge uw liefde af, zoodat de adem des Heiligen Geestes haar niet aan kan blazen en haar geen hemelsche zuurstof kan toeveren, dan gaat ze uit en koelt af. Maar komt de Heilige Geest weer bij die kool over liefde, kan zijn heilige adem die liefde weer met zijn heilige blazing aanblazen, dan schiet ze aanstonds vonken, de witte asch wordt in rooden gloed omgezet en uw liefde straalt uit naar alle kanten.

Daarom laat Petrus er ook onmiddellijk op volgen: „Uit een rein hart. Hebt vuriglijk lief uit een rein hart. Want weest wel, zoolang de kool diep onder de asch bedolven ligt, kan ze hoogstens smuilen, maar geen vuur toonen. En zoo ook, als in uw hart de kool over liefde diep onder allerlei onreinheid bedolven ligt, smoor ze. Dat alles moet er af, dat alles moet uit uw hart uitergincd, en in het rein gemaakte hart, daar krijgt de liefde weer lucht en gaat in opgluren. Dan straalt haar gloed.

Dit nu in de ziel gewaar te worden, is zalig en zoet.

Te voelen dat de liefde in uw hart niet slaapt, maar wakker is; niet dood ligt, maar

leeft; niet dof smeult, maar heerlijk gloriën mag; — o, dat is onuitspreklijk zalige genade; waar ge wel veel om bidden, en, komt ze, uw trouwen God wel vuriglijk voor danken moogt.

Heerlijk, als de liefde *van uw evenmenschen* u innerlijk prikkelt en vonken schiet.

Heerlijker nog, als de liefde *voor Gods almacht* er bij komt, en ge het zalige trekken voelt van de banden van het Lichaam van Christus.

Maar allerheerlijker, als het nog dieper gaat, en uw liefde liefde *voor het Eeuwige Wezen* zelf wordt. Als het wordt een liefde *sterker dan de dood*. Een liefde die schier pijn doet van weemoed, bij het uitwonen in dit vleesch.

O, Dan verstaat men iets van de liefde waar van het Hooglied zong.

Van die liefde voor den Brudegom onzer ziele!

„Trek mij, en ik zal U naloopen!“

KUYPER.

Amsterdam 2 Maart.

Voor wat de kerk aangaat verzoeken we onzen lezers in onze *Formulieren van eenigheid* tweemaal wel te willen onderscheiden.

Er komt in onze *Formulieren van eenigheid* tweemaal tegenstelling voor.

Eenerzijds die van de *zichthare* en *onzichtbare* kerk; en anderzijds die van de *geestgeinstueerde* en de *valsche*-geinstueerde.

Geinstueerd wordt een kerk, als er ambten in haar midden optreden; als die ambten een *bestuur* vormen; en als door dit bestuur een *officiële betijdenis* wordt gepubliceerd. Een *kerkenorde* vastgesteld, enz.

Dit nu moet onderscheiden naar *Gods Woord*, en waar dit naar *Gods Woord* geschiedt, is een *ware kerk* geinstueerd.

Geschiedt het daarentegen tegen *Gods Woord*, dan is er een *valsche kerk* geinstueerd.

Van deze tegenstelling nu handelt de Belijdenis in art. XXIX, als ze zegt:

Wij gelooven, dat men wel naarstelijk en met goede voorzichtigheid, uit den Woorde Gods, behoort te onderscheiden, welke de ware Kerke zij; aangezien dat alle sekten, die hedendaags in de wereld zijn, zich met den naam der Kerke bedekken. Wij spreken hier niet van het geesteschap der hypocrieten, welke in de Kerke onder de goeden vermengd zijn, en hieren tusschen van de Kerke niet zijn, hoewel zij naar het Lichaam in dezelve zijn; maar wij zeggen, dat men het Lichaam en de gemeenschap der ware Kerke onderscheiden zal van alle sekten, welke zeggen, dat zij de Kerke zijn. De merkteekenen om de ware Kerke te kennen zijn deze: zoo de Kerke de reine predication des Evangeliums oefent; indien zij gebruikt de reine bediening der Sacramenten, gelijk ze Christus ingesteld heeft; zoo de kerkelijke tucht gebruikt wordt, om de zonden te straffen; kortelijk, zoo men zich aanstelt naar het zuivere Woord Gods, verwerpende alle dingen, die daartegen zijn, houdende Jezus Christus voor het eenige Hoofd. Hierdoor kan men zekerlijk de ware Kerke kennen; en het staat niemand toe, zich daarvan te scheiden. En aangaande degenen, die van de Kerke zijn, die kan men kennen uit de merkteekenen der Christenen, te weten uit het geloove, en wanneer zij, aangenomen hebbende den eenigen Zaligmaker Jezus Christus, de zonde vlieden en de gerechtigheid nalagen; den waren God en hunnen naaste lief hebben; niet afwijken, noch ter rechter-, noch ter linkerhand, en hun vleesch kruisigende met zijne werken. Alzoo nochtans niet, alsof daar nog geene groote zwakheid in hen zij, maar zij strijden daartegen door den Geest alle de dagen hun levens; nemende de gerechtigheid toe tot het bloed, den dood, het lijden en de gehoorzaamheid des Heeren Jezus, in denwelken zij verging hunner zonden hebben, door 't geloove in Hem. Aangaande de valsche kerke, die schrijft zich en harer ordinantien meer macht en autoriteit toe, dan den Woorde Gods, en wil zich het juk van Christus niet onderwerpen; zij bedient de Sacramenten niet, gelijk Christus in zijn Woord verordend heeft, maar zij doet daar af en toe, gelijk als het haar goeddunkt; zij grondt zich meer op de menschen dan op Christus; zij vervolgt degenen, die heiliglijk leven naar het Woord Gods en die haar bestraffen van hare gebreken, gierigheid en afgoderijen. Deze twee kerken zijn lichtelijk te kennen en van elkander te onderscheiden.

Hieraan hebben ook wij ons derhalve te houden. Elke geinstueerde kerk, die deze ware kenteekenen niet vertoont, is dit *instituut* door ons als *valsche kerk* te verwerpen.

Maar heel iets anders is het, als er sprake is van de *zichthare* organische kerk, waarin het Lichaam van Christus waarneembaar wordt.

Deze kerk toch is er, ook al ontbreekt tijdelijk elk instituut, of ook al is er niets dan een valsche instituut.

Van deze kerk zegt Art. XXVII:

Wij gelooven en belijden ene eenige katholieke of algemeene Kerke, dewelke is ene heilige vergadering der ware Christ-gelooften, alle hunne zaligheid verwachende in Jezus Christus, gewasschen zijnde door zijn bloed, geheligd en verzegeld door den Heiligen Geest. Deze Kerke is geweest van den beginne der wereld af en zal zijn tot het einde toe; als daaruit blijkt, dat Christus een eeuwig Koning is, dewelke zonder onderdanen niet zijn kan. En deze heilige Kerke wordt van God bewaard of staande gehouden tegen het woeden der geheele wereld; hoewel zij somwijlen een tijdlang zeer klein en als tot niet schijnt gekomen te zijn in de oogen der menschen. Gelijk zich de Heere, gedurende den gevaarlijken tijd onder Acha, zeven duizend menschen behouden heeft, die hunne kniën voor Baal niet gebogen hadden. Ook mede deze heilige Kerke niet gelegen, gebonden of bepaald in ene zekere plaats of aan zekere personen, maar zij is verspreid en verstrooid door de geheele wereld; nochtans te samen gevoerd en vereenigd zijnde met hart en wille in éénen zelfden Geest, door de kracht des geloofs.

Dat dit niet op het instituut, maar op de *onzichtbare* kerk slaat, blijkt, 1° daaruit dat er in Art. 28 van de in Art. 27 omschrevene kerk staat: „dewijl *buiten dezelve geen zaligheid is*,“ wat geen enkel Calvinist van

eenig instituut zal beweren; en 2° daaruit dat ze *over heel de wereld verspreid is*, wat van niet één Gereformeerd instituut geldt.

Tegenover deze zichtbare kerk staat dan de *onzichtbare kerk*, waarvan vraag 54 van den Catechismus handelt:

Wat geloofst gij van de heilige algemeene Christelijke Kerke?

Antw. Dat de Zone Gods uit het gansche menscheleke geslacht zich ene gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren, door zijn Geest en Woord in eenigheid des waren geloofs, van den beginne der wereld tot aan het einde, vergaderd, beschermt en onderhoudt; en dat ik daarvan een levendig lidmaat ben en eeuwig zal blijven.

Dit toch kan niet op het instituut en kan ook niet op de *zichthare* kerk slaan, daar men uit de *zichthare* kerk met zijn dood uit-treedt, en er niet eeuwig een lidmaat van kan blijven.

Zoo hebben we dus nu de vier definitien van onze *Formulieren*.

Van de *onzichtbare* kerk in Vraag 54 van den Catechismus.

Van de *zichthare* kerk in Art. 27 van de Belijdenis.

Van de *ware* geinstueerde kerk in Art. 29.

En van de *valsche* geinstueerde kerk in Art. 29.

Eerst wie op dit verschil let, is in staat de leer onzer *Formulieren* over de kerk te verstaan.

Professor Spruyt heeft gesproken.

Hij schreef in *De Hervorming* een opstel ter beantwoording van de vraag, waarom de Modernen en de Liberalisten thans zoo sterk tegen financiële scheiding van Kerk en Staat zijn.

En wat vernemen we nu?

Niets minder dan dit, dat de looche-naars van den Christus daarom de zilveren keten niet weg willen nemen, overmits zij juist in die zilveren keten de macht meenen te bezitten, om de kerk te *ontkerstenen* en haar vrije ontwikkeling tegen te gaan.

Dit pleidooi nu is zoozeer koren op onzen molen; zoo door en door Jezuitisch; zoo in verregaanden zin onedel en tyranniek van aard; dat het hoogmoedig is, dat onze lezers er kennis van nemen.

Het zoekt aan schamteloosheid zijn weerga.

Zie er hier een stuk uit:

Wel verre dus van te meenen, dat de staat zich jegens de kerkgenootschappen zal gedragen als tegenover gewone vereenigingen, verlangen wij, *krachtens ons liberaal beginsel*, dat hij eene deels de waarde van den godsdienst openlijk erkene, anderdeels de oogen niet sluitte voor het gevaar der kerkelijke heerschappij. Het is van het allerhoogste belang, dat de geestelijken der verschillende kerkgenootschappen beschaafde lieden zijn, die eene wetenschappelijke opleiding gehad hebben en de zegeningen van den modernen staat weten te waardeeren. Daarom moet de staat er naar streven zijne godgeleerde faculteit geschikt te maken voor de opleiding der geestelijken van verschillende gezindheden en geen maatregelen nemen, die haar daarvoor nog minder bruikbaar maken, dan zij reeds is. Het is van overwegend gewicht, dat de lagere geestelijken niet geheel en al afhankelijk zijn van de kerkelijke autoriteiten. Daarom is het bezoldigen der geestelijken van staatswege niet verwerpt, maar een maatregel van verstandig staatsbeleid. Is de diensaanstaande bestaande inrichting onrechtvaardig, dan streve men naar betere regeling, maar oftere de heilzame instelling zelve niet op. Wensch een der kerkgenootschappen, dat zijne toekomstige geestelijken vrijgesteld worden van den dienstdienst, dan houde men daarmee rekening, en vordert alleen dat het verleende voorrecht op andere wijze worde toegemaakt. Breidt zich het kloosterleven en het bezit in de doode hand op onrustbarende wijze uit, komen vreemde geestelijken op onzen bodem hunne anti-nationale denkbeelden verkondigen, dan wijze men de tusschenkomst van den staat niet af met de leuze: „Gij wilt de vrije kerk in den vrijen staat; welnu laat de staat zich dan niet met kerkelijke zaken bemoeien.“

Alzoo hier wordt openlijk, luide en zonder besef van schamte zelfs door een hoogleeraar van een Overheidsuniversiteit, en die zich kwansuis ook liberaal noemt, onoverhol en o verbloemd uitgesproken: 1°, dat het Staatsgeld aan de predikanten uitbetaald *strekt om hen onder den duim te houden*; 2°, dat de Staatsbemoeijng *strekt, om door de Rijksuniversiteiten het Modernisme in de kerk in te voeren*; en 3°, dat deze zilveren keten dienst doet, om te beletten *dat de kerken vrij haar vleugelen uitslaan*.

De redeneering van den hoogleeraar wordt nog doorsichtiger waar hij bepaaldelijk de *kerkelijke leiders* in het oog vat.

Er is, zegt hij, godsdienst, die godsdienst sticht kerken, die kerken hebben leiders, en in die leiders steekt het gevaar.

Immers, het is eene dwaasheid, te meenen, dat een volk zou kunnen voortbestaan zonder godsdienst, d. w. z. zonder het geloof aan bovenmenscheleke machten, die of liefde wekken of althans gevoelens van eerbied en gehoorzaamheid inboezemen. Bij volken, die dit geloof verloren, zouden de zedelijke banden, die staat en maatschappij verhiinderen uiteen te vallen, in een aggregaat van met elkander strijdende enkelingen, weldra worden opgelost. Welnu, de verschillende godsdienstige gezindheden belichamen zich in kerken; die kerken hebben hare leiders, en deze leiders hebben groote macht over de geloovigen.

Wat nu moet tegen deze leiders gedaan?

Nu komt de „volledige scheiding van kerk en staat“ eenvoudig hierop neer, dat de staat die voor zijne belangen zoo gevaarlijke machten, de groote kerkgenootschappen in het algemeen en de Katholieke kerk in het bijzonder, vrijlaat zich rustig en krachtig tegen hem te wapenen en zelf alle wapens uit de hand geeft. Ik moet bekennen, dat ik zulk een handelwijze voor de vertegenwoordigers van het staatsgezag nimmer gemakkelijk, maar voor de vrijheid

van het volgend geslacht bijzonder gevaarlijk vind. Nog altijd stellen wij prijs op vrijheid van denken; nog altijd verlangen wij bij de geboorte van kinderen, bij het huwelijk, bij de begrafening van verwanten en vrienden desverkiezende ons te vrijwaren voor de bemoeijingen van den priester. Nog willen wij niet gedwongen worden onze kinderen te laten bedwelmen door de mystieke levensopvatting der lieden, die zich met meer of minder succes hebben toegelegd op de drie Katholieke volmaaktheden: de vrijwillige armoede, het coelibaat en de volstrekte gehoorzaamheid aan geestelijke leidslieden. Wij meenen dat de staat in de wapens moet blijven tegen hen, die naar zulke toestanden streven. Wij achten het noodig hem beter te wapenen, omdat de macht van het Katholicisme in de laatste halve eeuw op verontrustende wijze is toegenomen.

Nu weet men het dus, nu is het door een professor klaar en duidelijk uitgesproken.

De Moderne Staat moet de zilveren keten om de kerken gesnoerd laten zitten, om die kerken te beletten, dat ze haar kerkelijk leven ontwikkelen zouden in verzet tegen de beginselen van het Modernisme.

Prachtige leer!

Te prachtiger, waar deze professor de *pastors* aan seminariën laat opleiden, en zijn Modernen invloed alleen op de *predikanten* wil laten gelden.

Te prachtiger, waar de Roomsche kerk geheel vrijgemaakt is, en alleen de Gereformeerde kerken nog in druk zijn.

Te prachtiger, waar deze hoogleeraar dus uitsluitend de historische kerken onzer vaders heeft uitgekozen, om ze om te zetten in een nationale kerk, dienst doende voor de propaganda van het Modernisme!

We zijn Professor Spruyt bijzonder dankbaar voor zijn openhartigheid.

We weten nu dat hij als *omkoopser* poseert.

Hij wil aan de kerken geld geven, mits ze heur eerstegeboorterecht, heur karakter en heur beginsel schamteloos aan hem verkoopen.

Hij wil den Christus uit zijn kerk bannen, en in ruil voor heur Christus ontvangt de kerk dan *zijn* geld.

Het is prachtig!

De inzender van een vorige maal zegt, dat wij zijn vraag misverstaan, en vraagt op dien grond nader antwoord.

Hij schrijft:

Zeer geachte redactie!

De beantwoording mijner vraag in No. 531 van uw blad noopt mij, u nog eens lastig te vallen.

Blijkens o. a. mijn formulering: „Nu er Gereformeerde classes zijn“, bedoelde ik niet de *classieke* besturen, maar de *classes* der *dolerende* kerken; ongerijmd ware natuurlijk de vraag, waarom zij niet bij de *genootschapsbesturen* kerkeraden zouden aanklagen *volgens trouw aan dat genootschap*.

De vraag, waarvan ik — met dankzegging voor de welwillende beantwoording, zelfs der ongerijmdte vraag, in No. 531 besproken — in het belang van recht en zuiverheid van verhouding nogmaals de beantwoording in uw blad van u verzoeken moet, is dus deze:

Moet niet, wanneer door een „synodalen“ kerkeraad alle aanzeeke tot „reformatie“ definitief is afgeslagen, door de aanvragers zulk een kerkeraad bij de *classen* der „dolerende kerken“, waartoe hun kerk huns inziens behoort, worden aangeklaagd? En moet niet met het optreden van een consultant en het kiezen van kerkeradsleden gewacht worden door deze aanvragers, totdat *deze classen* tot „reformatie“ heeft aangevaard, is afgewezen (of zonder antwoord gelaten), en heeft geschorst of ontzet?

Men vergeve ons dit misverstand.

Daar de vraag kwam van iemand, die nog onder een Synodale genootschapsclassen leeft, meenden we zijn vraag zoo te moeten opvatten.

Beter ingelicht antwoorden we hem gaarne, dat ons de opmerking *volkomen juist* dunkt; en dat het een bepaalde fout zou zijn, zoo eenige kerk handelde *buiten de Classis* om.

Ook het denkbeeld dat de Classis zulk een kerkeraad aanmanne, ondersteunen we gaarne.

Voor schorsen of ontzetten daarentegen zouden we niet zijn, omdat o. i. het *verschil van kerkenorde* dit belet.

Independents. — De Banier heeft een ontdekking gedaan.

In zijn kerkelijke berichten neemt hij de beroepingen op van de Synodale Genootschapskerke, die Christ. Gereformeerde kerk, en dan ook van de „Independents“.

Kara, wie rijt dat?

We zullen het u zeggen, dat moeten de *dolerende kerken* verbeelden.

Heusch, het is zoo!

Kerken, die naar de Dordsche kerkenorde onder Classes en Synode leven, verslijt dit oolijke orgaan voor *Independents*.

Ge ziet er uit, wat domme lezers *De Banier* moet hebben.

Althans aan geen andere lezers zou het op de mouw zijn te spelden, dat Independents onder Classes en Synode leven.

Ol zou het geen lopperij zijn, en *De Banier* het zelf niet weten?

Wij beslissen niet; maar in elk geval is dat *Independents* goud waard, als blijkt van wat men in ons goede Nederland alzo durft laten drukken.

Terugkomend op Turretin deelt de heer Doc. De Cock ons thans mede, dat hij geschreven en in schrift aan den drukker toegezonden had: *Turretin, De necessaria secessione nostra ab ecclesia Romana. Disputatio prima* § 10.

Hiervan echter maakte de drukker door een *drukfout* kort en goed dit: *Turretin, L. D. O. § 10*.

Nu er zoo'n *drukfout* achter zit, hebben wij natuurlijk niets meer te zeggen.

Alleen zouden we aan den heer Zalsman, uitgever van *De Banier*, den raad schuldig zijn, om eens te onderzoeken wie die potserlijke zetter is, die heel dien Latijnschen zin eenvoudig insluit en er *L. D. O.* voor zet.

Op een Amsterdamsche drukkerij heeft men, zoover ons bekend, van zulk soort wonderbare letterzetteren nog geen last.

Wel zijn onze zettters soms ironisch, en zijn ze er op uit om soms door verandering van één letter heel den zin om te duiden, maar L. D. O. voor heel zoo'n hap Latijn, is toch wat al te kraas.

Of het moest zijn dat hij met initialen zou zeggen: *L(aat) D(it) O(ngeest)*.

Nu er zoo'n *drukfout* achter zit, hebben wij natuurlijk niets meer te zeggen.

Alleen zouden we aan den heer Zalsman, uitgever van *De Banier*, den raad schuldig zijn, om eens te onderzoeken wie die potserlijke zetter is, die heel dien Latijnschen zin eenvoudig insluit en er *L. D. O.* voor zet.

Op een Amsterdamsche drukkerij heeft men, zoover ons bekend, van zulk soort wonderbare letterzetteren nog geen last.

Wel zijn onze zettters soms ironisch, en zijn ze er op uit om soms door verandering van één letter heel den zin om te duiden, maar L. D. O. voor heel zoo'n hap Latijn, is toch wat al te kraas.

Of het moest zijn dat hij met initialen zou zeggen: *L(aat) D(it) O(ngeest)*.

Lezing van het vlugschrift van Dr. Van Ronkel heeft bij enkele lezers de vraag doen rijzen, of de bedoeling van deze brochure ook was, om een dam tegen den verderen voortgang van de Doleantie op te werpen.

Een vermoeden, waarbij men zich ook vooral op het woord *Nabetrachting* op den titel beroept.

Ons komt intusschen dit vermoeden niet waarschijnlijk voor.

Dan toch zou Dr. Van Ronkel anders moeten geschreven hebben.

In de logica van wat hij nu schreef past dit vermoeden niet.

Immers als een reisgezelschap op zeker punt van den weg uiteengaat, en de gids, *in casu* Dr. Van Ronkel, stelt voor, om na zekeren tijd *toch weer saam te komen*, doet het er uiteraard volstrekt niets toe, of er velen of weinigen tijdelijk een anderen weg inslaan.

Straks komen ze toch weer saam.

Dr. Van Ronkel kan dit niet zoo openlijk zeggen, daar hij tegen de Doleantie dit heeft dat het te *overijld* en te *haastig* is geschied.

Maar overigens ligt in zijn vlugschrift deze gedachte: Hoe we ook aanvankelijk uiteengaan, straks moeten we toch weer saamkomen!

Nu, dat zeggen wij ook.

Alleen met dit verschil, dat wij zeggen: „Dr. Van Ronkel en de zijnen moeten bij ons komen“, en dat hij zegt: „Neen, gij moet terugkomen waar ik sta.“

En al valt hierover nu thans niet te twisten, zooveel staat vast, dat de Doleantie ook naar de logica van dit geschrift rustig voort kan gaan.

Dolerend of niet-dolerend, al het Gere-meerde volk moet toch straks één worden.

In zake den Doop doet men ons deze vraag:

Aangaande den Doop, zoodat die thans in *De Hervorming* wordt verklaard, zou ik u nog wel eens een vraag willen doen. In genoemd blad wordt voor recht erkend de Doop, die nog bediend wordt in den Drieëenigen God; maar ik vraag: Wanneer dezelfde leeraar het formulier van den Doop vermindert, niettegenstaande hij den Doop nog in een Drieëenigen God bedient, moet dan deze Doop ook nog als wettig beschouwd worden? Zoo ja, dan is het mijns inziens ook niet verboden, bij een dominee ter kerk te gaan, die het Evangelie niet zuiver verkondigt, dat wil zeggen, de hoofdwaaarden in de predikatie verwardt voorstelt; m. a. w. waar de fundamenten worden ondergraven.

Hierop diene tot antwoord: 1°, dat de heilige Doop bediend is, ook al doet de Bedienaar niets dan het water sprengen in den naam van Vader, Zoon en Heiligen Geest; 2°, dat de Doopsbediening te beter is, hoe minder hij er van zich zelf bij spreekt en zoo op den achtergrond treedt, dat al het volk voelt: Die Doop is *van den Heere*; 3°, dat de intentie of denkwijze van den Bedienaar niets tot de geldigheid van den Doop toe- of afdoet.

Daarentegen, dat bij de Bediening des Woords de predikatie des Woords door het *bewustzijn* van den prediker gaat; dat het hierbij derhalve juist op zijn denkbeelden en *uitteenzettingen* aankomt; en dat zoo zulk een prediker giftig zaad door het goede mengt, het brood uit die vermenging gebakken, heel de gemeente vergiftigt, zoo ze het eet.

Op een vraag over de Bijbels der onderscheidene Bijbelgenootschappen, antwoorden wij: 1°, dat noch die van het Nederland-sche, noch die van het Britsche genootschap den tekst *geheel* juist gaven; 2°, dat deze onjuistheid bij het Britsche